

cuvert de argamassa: pavimentum stratum rudere, pavimentum barbaricum, subtegulaneum».

En els romanços i cançons del nostre romancer popular trobem algun cas de les accepcions antiquades: «per veure comedians - farian moneda falsa / --- / la comèdia se'n va a terra, : un *sostre* darrera l'altre»; i també l'acc. standard, ben clara en una cançó bandoleressa del S. XVII, en dial. occid., la metàfora patibularia «una casa ab tres pilans - sense *sostre* ni teulada», MilàF (*Romillo*, 435, 112.22). És el significat que trobem més exemplificat en els escriptors de la Renaixença: «altres fantasmes, baix --- li diuen: —Vina prest, tu ets nostre: / és lo trespol això que prens per *sostre*, / sota eix abisme udola 'l de l'infern», Can. XI, 16e.

Una aplicació especial important fou al paratge alt i més o menys elevat entre dos sòls o paviments de la casa, cosa que generalment s'ha dit *sostre mort*: així en el *DAG.*, definit «un lloc sense teulada que no s'hi pot estar dret, y sol aprofitar-se per a estores i mals endreços, camaranchón» [on crec que Montoliu devia llegir *sense* a tort per *sota*]. Ja ho tenim en JRoig: per a llurs amants, les monges tenen «punts e finestres, / trapes, entrades, / per les taulades, / passos, atalls, / amagatalls, / caus e retrets, / *sostres* secrets / ---» (*Spill*, 5454). En una relació de la guerra napoleònica (deguda a Mn. A. Perich, gironès, St. Jordi Desvalls), a. 1808, *sostre* és un pis en una masia, potser un 'sostre-mort', car hi ha llençols i matalassos (*BABL* VI, 6).

No hi ha dubte que *sostre* és un mot ben viu en el País Val. encara que s'hi hagi estès molt el castellanisme evident *techo*, i que en conseqüència alguns ignorants creuen que «no és paraula valenciana» (idea que prou sabia jo errònia, i J. G. M. volgué corroborar-m'ho en carta de 1955, on precisava l'ús i sentits que hi té); d'altres, sub-erudits que a Val. treballen a sou, sapant per una altra banda, posen de relleu que «les golfes» no és val. i que això es diu *sostre* («Las Provincias», 22-iv-1975, 23), cosa que deu ser certa a la capital i rodalia. Però tant i més existeixen, sobretot en el Migjorn valencià, altres accs. antigues; partint del material de reble usat per fer pis i del calçobre que en cau, és també 'runa': a les *Cases del Marxant*, em deien a Crevillent que sols «queden *sòstre* d'una casa, o siga el piso, trossos de parets» (1963); 'deixies, engrunall': «a lo pronte de dexà-me yo el bigot, vaig passà lo meu, però lo de ara, no té comparansa: si te moques, allò no ha-y qui 'u neteje; si menjes, sempre se te queda algun *sostre*, en el respall aquell» (*Canyis-saes*, 70). En fi, de 'runa, brossa' es passà a 'xerri, engrunes d'excrement': «la *FALLEGA* és el *sòstre* que fa l'animal», Benimantell (1963).

No és pas que l'acc. 'toit, ceiling, dach, tectum' sigui peculiar del cat. central; a part de la seva validesa considerable en la llengua comuna, és popular en moltes comarques més apartades, sense excloure'n de ben llunyanes: eiv. «*sostre*: techo» (PzCab. i Spelbrink, *BDC* XXIV, 245), Alguer «*lu sòstra*: el techo» (Kuen, *AORBB* VII, 66).

Es pronuncia *sòstrə* o *sòstrə* en català oriental: des de criatura ho sento de totes dues maneres, fins a casa meva, i des de llavors sé que a Girona, i a l'Empordà i comarques gironeses, ho diuen (només o sobretot) amb *ó* (*sòstrə* 'tectum' a Oix, Gxa., 1984), però a Bna. en general se sent amb *ó*; així ho confirma Fabra: «*sòstre*: techo; capa = lecho» (*Gram.* 1912, § 83 i Índex); crec, però, que tot i essent això just, hi ha alguns que ho diuen ací i allà de totes dues maneres. L'explicació no està pas, com creuen, en el grup *str*; ni cal gens, car és ben sabut que a la *ó* etimològica i gironesa és normal que Bna. respongui amb *ó* en la gran majoria dels mots que la tenen en síl·laba inicial (*LleuresC*, 190, 195); ahora s'explica aquí, i encara millor, pel caràcter postverbal de *sostre*. Altrament ja he anat i aniré consignant la pron. vulgar oïda en els diversos llocs, per on es veurà que en aquest mot els fets geogràfics relatiu al timbre són més complexos que en els mots subjectes a aquella norma, com sigui que, en aquest mot, hi ha casos d'*o* oberta, en ross., i d'*o* tancada en el P. Val.

En fi aquest és un dels mots en *ó-e* que vulgarment ho han assimilat en *ó-o*, segons la norma estudiada en el meu llibre *Lleures i C. d'un Fil.*, 199: des de joventet recordo *sostro* en boca de gent vella, tant gironesa com barcelonesa, si bé aquest no és un cas com el de *rotllo*, *molllo*, *cuïro* etc., on la forma en *-o* ha tendit a imposar-se, sinó de la categoria de *onclo*, *nostro*, *colxo*, *cotxo*, on ha restat en el nivell estrictament vulgar (potser encara una mica més vulgar que els primers d'aquests). *AlcM* cita un «*sostro* de --- botiga» en dic. de 1437. Més informació sobre l'àrea i accs. del mot es trobaran en el treball de Moll, en *BDC* XXIII, 31.

Advertim que les accs. altres que el sign. standard del cat. central s'han mantingut fins en ambients ben poc excèntrics. 'Capa, estrat': «les tombes --- s'obrien --- la terra escopia / *sostres* i *sostres* d'ossos ---», Marian Aguiló, a. 1848 (*Ant. Poèt.* 1975, 81). En certes parts del ross., si hi ha hagut especialització pel que fa a la disjuntiva dalt o baix, deu haver estat a favor de la inferior: car a Ralleu vaig sentir que «va caure al *sòstrə*» referint-se al 'pis, sòl o empostissat del terra d'una casa' (1960). Més comunament es tracta del jaç. Preguntaven què feien, a la Bastida del Bulès, on vàiem que treien molta terregada o brossa d'una masia: «és que canvien el *sústrə*»; i veiérem que es tractava del jaç de les vaques (1960). «Li volen fer *sòstrə*» 'hi volen fer coixí, fer-hi jaç' en el Cardener (Riner, 1964). En una rondalla mallorquina és també això al capdavant, però concretat al jaç de la pallissa on poden dormir persones: «aquella dona los deia que jaguessen en es seu lliit, però no hi volgueren jeure, i se n'anaren en es *sostre*», Arx. Ll. Salvador (p. 19).

El punt de partida de tot plegat és el verb *sostrar*, que fou element molt general i estès des del llatí vulgar, i encara ha continuat vivint en amples sectors de la Romània. *Sostre* no n'és més que un derivat postverbal. Algú va dir que era una espècie de descendent andòmal del ll. *SÜSTRĀTUM*; inútil refutar aquesta explicació impossible fonèticament, perdíem temps: per-